

Spis treści

Wstęp	9
Źródła	17
Rozdział I: Tatarzy żołnierze-osadnicy	21
Geneza osadnictwa tatarskiego	21
Na Litwie	24
Nowy etap stosunków	27
Status społeczny i prawny osadników tatarskich	37
Tatarzy w miastach	42
Rozdział II: Islam – religia Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego	59
Narodziny islamu	59
Doktryny religijne	62
Rytuály religijne	65
Święta muzułmańskie – rok obrzędowy	69
Islam i Tatarzy w Wielkim Księstwie Litewskim	71
Rozdział III: Rozwój gmin muzułmańskich, tzw. dżemiatów	83
Dżemiat	83
Duchowieństwo	85
Wakuf	94
Meczezy	98
Fundacje meczetów	110
Cmentarze	119

Rozdział IV: Rękopiśmiennictwo muzułmanów na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego	125
Rodzaje rękopiśmiennictwa	125
Koran	132
Tefsiry	137
Kitaby	139
Chamały	141
Daławary	152
Inne rodzaje rękopiśmiennictwa religijnego; jego twórcy – pisarze, kopiści	153
 Rozdział V: Tatarzy litewsko-polscy w XIX wieku	161
Trudne czasy	161
Tatarzy w Cesarstwie Rosyjskim w XIX wieku	163
Prawo budowy meczetów w Cesarstwie Rosyjskim w XIX wieku	168
Dżemat w Studziance i Winksznupiu	186
Znaczenie meczetów w życiu religijnym Tatarów	198
 Zakończenie	201
Aneks	205
Bibliografia	218
Streszczenia	235
Indeks osobowy	244
Indeks geograficzny	251

Artur Konopacki (ur. 1975)

absolwent Instytutu Historii Uniwersytetu
w Białymstoku, obecnie adiunkt
w Zakładzie Historii Wychowania
na Wydziale Pedagogiki i Psychologii UwB.
Interesuje się historią Tatarów
oraz dziejami oświaty od XVI do XIX wieku
na obszarze Wielkiego Księstwa Litewskiego.

Prezentowana książka przez pryzmat islamu przedstawia historię osadników tatarskich przybyłych do Wielkiego Księstwa Litewskiego w XIV stuleciu. Poruszono w niej różne aspekty ich życia religijnego na przestrzeni XVI–XIX wieku. Pracę zaopatrzono w interesujące ilustracje, często wcześniej niepublikowane.

W dobie coraz większego zainteresowania islamem warto prześledzić, w jaki sposób przedostawał się on na ziemię dawnej Rzeczypospolitej i ewoluował w środowisku chrześcijańskim. Lektura umożliwi zrozumienie tego, jak różne wyznania współistniały nie tylko obok siebie, ale też ze sobą.

„Zaletą pracy jest oparcie jej na szerokiej kwerendzie archiwalnej, szczególnie dotyczącej wieku XIX; dla tej epoki wnosi sporo danych. Wykorzystano bowiem nieznane wcześniej materiały – zwłaszcza z archiwów białoruskich oraz księgi metrykalne. Sensownym uzupełnieniem jest też aneks”.

(z recenzji prof. Andrzeja Zakrzewskiego)